

Lausuntoyhteenveto: Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi mediatukilautakunnasta ja valtioneuvoston asetukseksi valtionavustuksesta journalistisen sisällön edistämiseen

Liikenne- ja viestintäministeriö pyysi 16.6.2020 lausuntoja luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi mediatukilautakunnasta ja valtioneuvoston asetukseksi valtionavustuksesta journalistisen sisällön edistämiseen. Vuoden 2020 neljännessä lisätalousarviossa tukitarkoitukseen on varattu 5 miljoonaa euroa. Avustuksen tarkoituksena on tukea koronaviruksen takia talousvaikeuksiin joutuneita tiedotusvälineitä.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki mediatukilautakunnasta. Mediatukilautakunnan tehtävänä olisi toimia valmisteluelimänä Liikenne- ja viestintäviraston myöntäessä valtionavustuksia journalismin edistämiseen.

Asetuksella annettaisiin tarkemmat säännökset journalistisen sisällön edistämiseen annettavan avustuksen tarkoituksesta ja tavoitteista, myöntämisperusteista sekä hakijoilta vaadittavista selvityksistä.

Tuen tavoitteena on tukea sananvapautta. Tukimallin tavoitteena on varmistaa tuen myönnön riippumattomuus.

Lausuntoaika päättyi 31.7.2020. Lausuntoja saatiin yhteensä 23 kappaletta.

Lausunnon antoivat:

Keskisuomalainen Oyj	Oikeuskanslerinvirasto
Suomi-Seura ry	Kansallinen audiovisuaalinen instituutti
Julkisen sanan neuvosto	Posti Group
Discovery Networks Finland oy	Mediapooli
Medialiitto	ProCom-Viestinnän ammattilaiset ry
Kaleva Media	RadioMedia
Kilpailu- ja kuluttajavirasto	Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liitto Kultti ry
Journalistiliitto	Tutkivan journalismin yhdistys
Oikeusministeriö	Suomen Espanjan suurlähettiläs
Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Sisäministeriön poliisiosasto	sekä yksityishenkilöinä Hannu Nieminen ja Riku
Valtiovarainministeriö	Neuvonen

Avustuksen jakamista pidettiin lausunnoissa pääsääntöisesti tarpeellisena, mutta budjetissa varattua tukimäärää vähäisenä erityisesti pohjoismaisessa vertailussa. Yleisesti ottaen lausunnoissa korostuivat tuen kriteereihin sekä jakotapaan liittyvät kommentit.

- Useassa lausunnossa nähtiin, että esitetyssä avustusten jakotavassa ja esitetyillä jakokriteereillä jouduttaisiin tekemään sisältöarviointia ainakin jollain tasolla. Tilalle esitettiin erityisesti etujärjestöjen puolelta palkkatukimallia, joka jakaantuisi kaikille tukikelpoisuuden kriteerit täyttävälle hakijoille.
- Suurimmassa osassa lausuntoja avustustarkoitukseen varattu budjetti nähtiin riittämättömänä.
- Esille nousi myös ulkosuomalaisten medioiden tukikelpoisuus ja pienten kulttuuri- ja tiedelehtien tukikelpoisuus.

Alla on esitetty yksityiskohtaisemmin päähuomioita annetuista lausunnoista:

Id Versionumero

Keskisuomalainen näkee tuen lähes välttämättömänä. Tuki tulisi kohdentaa erityisesti ammattimaiseen paikalliseen journalismiin, näin vaikuttavuus olisi suurinta. Tukikriteereissä tulisi ottaa huomioon erityisesti toiminnan kannattavuuden kehitys. Esitetty liikevaihdon laskuun perustuva tukikelpoisuuden kriteeri rajaisi tuen hakijoita ja tilaajapohjaista mediaa liiallisesti. Mediatukilautakuntaa pidetään lausunnossa ongelmallisena.

Suomi-Seura ry huomauttaa, että asetuksessa ei ole huomioitu ulkosuomalaismediaa, jota on esimerkiksi Espanjassa ja Virossa runsaasti. Myös ulkosuomalainen media on kärsinyt koronakriisistä ja tuen tarve on akuutti. Suomi-Seura esittääkin, että ulkosuomalainen media olisi tukikelpoista. Myös lautakunnassa tulisi olla asiantuntija, joka tuntee maailmalla olevan suomalaismedian toimintakenttää.

Suomen Espanjan suurlähettiläs Tiina Jortikka-Laitinen toimitti tukilauseannon Espanjan suomalaismedioiden ja muiden ulkosuomalaismedioiden tukemisesta. Espanjassa oleskelee ympärivuotisesti suurlähetystön arvion mukaan 35 000–40 000 suomalaista, huomattavan matkailijamäärän ja osa-aikaisten asujien lisäksi. Rannikon suomalainen mediatarjonta vaihtelee ilmaisjakelulehdistä tilattaviin aikakauslehtiin, verkkolehtiin sekä radiotoimintaan. Mediat tavoittavat kokonaisuudessaan moninkertaisen määrän suomalaisia verrattuna Espanjassa toimiviin suomalaisviranomaisiin, ja niiden lukija- ja kuuntelijaluvut ulottuvat huomattavasti yli Espanjassa oleskelevien suomalaisten määrän. Nämä mediat ovat usein ainoita tiedonsaantikanavia niille, joita suurlähetystön kanavat eivät tavoita mm. nyt koronakriisin aikana.

Mainitut mediat ovat ainutlaatuinen ja kriisitilanteessa lähes välttämätön uutisointi- ja tiedotuskanava tuhansille Suomen kansalaisille, ja medioiden lopettamisella olisi kriittiset vaikutukset suomalaisyhteisön tarpeisiin saada luotettavaa ja laadukasta journalismia pitkäaikaisessa oleskelumaassaan ja suosituksessa matkailukohteessa. SLS Jortikka-Laitinen huomauttaa, että hallituksen ulkosuomalaispoliittisessa ohjelmassa vuosiksi 2017–2021 on mainittu tiedotuksen tehostaminen ulkosuomalaisille muun muassa lisäämällä ulkosuomalaisten omien tiedotusvälineiden käyttöä ulkosuomalaisille suunnatussa viranomaistiedotuksessa.

Julkisen sanan neuvosto korostaa, että nyt esillä olleet kriteerit kuten tutkivan journalismin hankkeet ja tavallista syvällisemmät journalistiset kokonaisuudet saattavat johtaa journalismin sisältöjen arvottamiseen. Tätä tulisi välttää ja esitystä muokata tältä osin. JSN pitää hyvänä, että perustelumuiotiossa kiinnitetään huomiota tuen saajien sitoutumiseen alan yhteisiin ammattieettisiin periaatteisiin ja sananvapauslain noudattamiseen. Lautakunnan työskentelyyn olisi hyvä laatia hallintolalakia yksityiskohtaisemmat esteellisyysäädökset.

Discovery Networks Finland pitää valitettavana, että tuki on rajattu koskemaan journalistista sisältöä tuottavaa mediaa niin, että määritelmä ei kata useimpien TV-yhtiöiden ohjelmatarjontaa. Esimerkiksi journalismin ja tosielämän ilmiöihin sekä ihmisten harrastuksiin perustuvan ns. tositelevision rajanveto on haastavaa. Vain journalismiin kohdistuva tuki on omiaan vääristämään kilpailua.

Medialiitto esittää valtionavustuksen myöntämistä journalistisena palkkatukena taloudellisten kriteereiden perusteella, jotta se pitää journalismin riippumattomana ja kohtelee yrityksiä kilpailuneutraalisti. Myöntämiskriteerinä tulisi käyttää mainosmyynnin menetystä huhti-toukokuussa 2020 liikevaihdon sijaan ja lisäksi avustuksen tulisi olla medianimikekohtainen.

Esitetty malli edellyttää Medialiiton mukaan liikaa journalismin sisältöön kohdistuvaa arviointia.

Avustus tulisi jakaa kaikille tukikelpoisuuden ehdot täyttävälle nimikkeille taloudellisten tunnuslukujen perusteella. Hakijan tulisi ilmoittaa hakemuksessa nimikekohtaisesti vuoden 2019 tilinpäätöksen mu-

Id Versionumero

Liikenne- ja viestintäministeriö	Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki	Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto	Puhelin 029516001	www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi
----------------------------------	---	--	----------------------	--

kaiset journalistisen työn henkilötyövuodet (palkkasuhde) sekä freelance-ostot henkilötyövuosiksi muutettuina. Freelancetyö muunnettaisiin henkilötyövuosiksi käyttäen laskentaperusteena kyseisen median toimituksellisen työntekijän keskimääräistä palkkakustannusta sivukuluineen.

Avustus kohdennettaisiin eniten koronasta kärsiville osoittamalla avustus 1,3 kertaisena nimikkeille, joiden mainosmyynti olisi vähentynyt yli 50 prosenttia huhti-toukokuussa verrattuna vertailuajankohtaan. Medianimikettä kohden määriteltäisiin enimmäisraja tuelle.

Tukea hakevalla medialla tulisi olla vastaavan toimittajan lisäksi vähintään yksi kokoaikainen toimituksellista työtä tekevä henkilö.

Medialiiton näkemyksen mukaan tukilautakunnan jäsenet eivät voi toimia media-alan tai tähän läheisesti liittyvän edunvalvontaorganisaation palveluksessa.

Kaleva Median mukaan harkinnanvaraisen tuen etuna on myös se, että sillä saadaan paremmin vaikuttavuutta kuin valikoimattomalla tuella. Harkinnanvaraisen tuen jakamisessa keskeistä on se, että se ei kannusta säilyttämään rakenteita, vaan kannustaa uudistumaan. Kaleva huomauttaa lausunnoissaan, että liikevaihtoon perustuva tukikriteeri ei ole kestävä, sillä korona ei ole vaikuttanut sisältömyyntiin. Nykyisillä kriteereillä tuki kohdistuisi pääosin ilmaisjakelulehdille. Tukilautakunnassa tulisi huomioida alueellinen edustavuus.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto näkee, että esitetyn mediatuen lähtökohdat ovat kannatettavia ja yleisesti esitettyjen näkökulmien kanssa sopusoinnussa. KKV korostaa tuen kohdentamista tasapuolisesti ja al-lokaatiota niin, että tuen tavoitteet voidaan saavuttaa. Epätarkka kohdentaminen voi aiheuttaa markkinoiden vääristymistä, erityisesti jos tukea kohdistetaan selektiivisesti normaaleihin markkinaoloihin perustuvilla kriteereillä.

KKV huomauttaa, että kriteereissä tulisi huomioida normaali kausivaihtelu. Vaikutusarviossa voitaisiin myös jakaa toimialaa ryhmiin, jotta tartuntatauti-epidemian vaikutuksia voidaan analysoida tarkemmin. Vaikutusarviota tulisi täydentää ja huomioida jälkiarvioinnin mahdollisuus ja siihen sopivat menetelmät.

Kilpailu- ja kuluttajavirasto toivoo tuen myöntämisen kriteerejä tarkennettavan siten, että tuki kohdistuu sitä tarvitseville tahoille tasapuolisesti tuen tavoitteiden mukaiseen käyttötarkoitukseen.

Suomen Journalistiliitto katsoo, että valtionavustuksen tulisi perustua ainoastaan taloudellisiin kriteereihin ja se tulisi myöntää journalistisena palkkatukena, jota voidaan käyttää myös freelance-ostoihin. Tällä vältettäisiin sisällöllinen arviointi, jota ei nykyisillä kriteereillä voida välttää. Avustusta tulisi myöntää journalistisen työn kustannuksien kattamiseksi medioissa, jotka tuottavat monipuolista valtakunnallista, alueellista tai paikallista journalismia. Tukikelpoisuuden kriteerinä tulisi käyttää mainosmyynnin menetyksiä, joihin kriisin vaikutukset ovat olleet suurempia. Tuki tulisi kohdistaa medianimikkeille.

Journalistiliitto esittää Medialiiton tavoin, että viiden miljoonan euron tuki jaettaisiin kokonaisuudessaan 5 §:ssä säädetyn valtionavustuksen myöntämisen edellytykset täyttäneiden hakijoiden kesken. Avustuksen suuruus yhtä journalistista työtä tekevää henkilöä kohden saataisiin jakamalla viiden miljoonan euron valtionavustus saatuihin hakemuksiin perustuvalla journalistista työtä tekevien henkilöiden yhteenlasketulla lukumäärällä. Malli suosisi paikallista ja alueellista journalismia, jossa palkkakustannukset ovat pienempiä.

Avustus kohdennettaisiin eniten koronasta kärsiville osoittamalla avustus 1,3 kertaisena nimikkeille, joiden mainosmyynti olisi vähentynyt yli 50 prosenttia huhti-toukokuussa verrattuna vertailuajankohtaan. Medianimikettä kohden määriteltäisiin enimmäisraja tuelle.

Id Versionumero

Liikenne- ja viestintäministeriö	Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki	Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto	Puhelin 029516001	www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi
----------------------------------	---	--	----------------------	--

Mediatukilautakunnan edustajien ei tulisi olla tehtävissä, joissa heidän organisaationsa tai etujärjestönsä voisi millään tavoin hyötyä avustuksesta.

Mediapooli pitää journalistisen median taloudellista tukemista tärkeänä. Avustuksen jaossa riippumattomuuden turvaaminen on avainasemassa.

Oikeusministeriö esittää useita huomioita liittyen mediatukilautakunnan järjestämistapaan. Oikeusministeriön mukaan tarkoituksenmukaisin tapa säätää mediatukilautakunnasta, sen roolista, vastuista ja tehtävistä olisi perustuslain 119 §:n mukaisesti viranomaisen eli Liikenne- ja viestintäviraston sivutoimielimenä, eikä viranomaiskoneiston ulkopuolisena toimijana.

OM:n mukaan jatkovalmistelussa onkin keskeistä arvioida, onko ehdotettu viranomaisen yhteydessä toimiva lautakunta viranomaisen vai viranomaiskoneiston ulkopuolinen, perustuslain 124 §:ssä viitattu toimija. Jos lautakunta katsotaan viranomaiseksi, ei esimerkiksi virkavastuusta tai julkisen hallintotohtävän hoitamisen valvonnasta ole tarpeen säätää. Lautakuntaa koskevan sääntely on täytettävä perustuslain 119 §:n 2 momentissa edellytetty. Myös mediatukilautakunnan kelpoisuusvaatimusten tarkempaa säätämistä tulisi pohtia.

Esityksen voimassaoloajalle tulee jatkovalmistelussa lisätä perustelut ja sitoa lautakunnan toimikausi lain voimassoloaikaan.

Oikeuskanslerinviraston lausunnossa esitetään, että hallituksen esitykseen tulee lisätä perustelut ehdotetun lain määräajan pituudelle ja oikeasuhtaisuudelle, kuten tuoreessa poikkeusloja koskevassa perustuslakivaliokunnan lausunnossa on edellytetty. Hakemuksessa toimitettavien tietojen osalta tulisi perusteluihin selventää, missä määrin ja millaisia henkilötietoja käsiteltävät tiedot sisältäisivät ja mikä olisi henkilötietojen käsittelyn säädösperspektiivi. Lisäksi tulee ottaa huomioon perustuslakivaliokunnan vaikiintunut kanta, jonka mukaan salassa pidettävien tietojen luovuttamisen edellytyksenä on tietojen välttämättömyys viranomaisen tehtävien hoidossa, jos luovutettavia tietoja ei voida yksilöidä säännöksessä.

Lisäksi virasto huomauttaa esityksen tietyistä teknisistä korjaustarpeista ja päällekkäisyyksistä mm. valtionavustuslain kanssa.

Valtiovarainministeriö esittää lausunnossaan, että Hallituksen esityksen vaikutukset, avustus ja siihen liittyvät hallinnolliset kustannukset tulee kattaa **kokonaisuudessaan** myönnetystä 5 milj. euron määrärahasta tai muutoin hallinnonalan määrärahojen puitteissa. Asetusmuistioon tulisi lisätä, että Liikenne- ja viestintäviraston mahdolliset lisäresurssitarpeet katetaan nykyisten määrärahojen puitteissa. Lisäksi asetuksen perusteluihin tulisi tarkentaa yritysten kustannustuen osuutta.

Sisäministeriön poliisiosasto korostaa esityksen periaatteellista merkitystä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää esityksen sisältämiä toimenpiteitä erittäin tärkeinä sananvapauden ja demokratian toteutumisen sekä yhteiskunnan sosiaalisen koheesion ja resilienssin vahvistamisen näkökulmasta. Opetus- ja kulttuuriministeriön näkökulmasta on keskeistä ja välttämätöntä, että median moniäänisyydestä ja riippumattoman journalismin toimintaedellytyksistä pidetään huolta myös pitkällä aikavälillä.

Opetus- ja kulttuuriministeriön näkemyksen mukaan tulisi vakavasti harkita, voitaisiinko itsenäisen journalismin edistämiseen osoittaa valtion talousarviossa pysyvä määräraha ja vastaavasti säätää mediatukilautakunta pysyväksi toimielimeksi.

OKM lisää myös, että se jakaa vuosittain 900 000 kulttuurilehtien tukemiseen TAIKEN kautta.

Id Versionumero

Liikenne- ja viestintäministeriö	Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki	Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto	Puhelin 029516001	www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi
----------------------------------	---	--	----------------------	--

Kansallinen audiovisuaalinen instituutti pitää toivottavana, että valtio tukee monimuotoista journalismia. Tukikriteerien osalta kuukausittaista ilmestymistä pidetään turhan tiukkana säännöllisyyden vaahtena. KAVI esittää myös, että journalistisen monipuolisuuden ja syvällisyyden arviointi ilman sisältöihin kohdistuvaa arviointia voi olla haastavaa. KAVI näkee, että avustus tukee myös medialukutaitoa koskevissa Euroopan Unionin neuvoston päätelmissä esitettyjä journalismin ja riippumattoman median vahvistamista.

Posti Group kannattaa tukea, mutta korostaa että myös sanomalehtien jakeluun liittyvät kysymykset on välttämätöntä ratkaista nopeasti. Posti korostaa, että Suomi on EU:n ainoita maita, jossa postinjakelua ei tueta. Posti on ehdottanut määräaikaista sanomalehtien jakelutukea varhaisjakelualueiden ulkopuolelle.

Liikenne- ja viestintävirasto pitää tärkeänä, että viraston ja lautakunnan tehtävät ja vastuut on määritelty selkeästi ennalta, jotta valtionavustusten käsittelyprosessi on mahdollisimman sujuva.

ProCom – viestinnän ammattilaiset näkee riippumattoman journalismin tarpeen kasvaneen mm. disinformaation yleistyttyä. Lautakunnasta tulee löytyä riittävästi median sisältöuntemusta. Lisäksi viestinnän asiantuntijat olisivat hyvä lisäys. ProComin mukaan sinällään erillinen mediatukilautakunta, jolla on monipuolista asiantuntemusta ja riittävä riippumattomuutta, takaa sen, ettei vähistä tukirahoista pääse syntymään yhteiskunnallista kiistaa tai suorastaan avustusta myöntävän ministeriön luottamusta nakertavaa farssia.

Radiomedia esittää, että valtionavustuksen myöntämisen edellytyksien täyttymistä tarkastellaan medianimikekohtaisesti. Tuki tulisi myöntää selkeisiin taloudellisiin kriteereihin ja mainosmyynnin väheneemiseen nojaten palkkatukena (kuten Medialiiton ja Journalistiliiton lausunnossa).

Radiomedia pitää toimijoiden yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisena sitä, että avustuskriteerinä on erityisesti paikallisen, alueelliseen ja valtakunnallisen demokratian kannalta tärkeiden yleisuutismedioiden tukeminen, jolloin tiettyyn harrasteeseen, harrastukseen, viihteeseen tai pelkästään kulttuuriin keskittyvät tiedotusvälineet ja muut vastaavat julkaisut eivät täyttäisi avustuksen myöntämisen edellytyksiä.

Avustuksen jakamisessa tulisi huomioida myös uudet radiotoimijat, joilla ei ollut toimilupia ennen 1.1.2020.

Kulttuuri-, mielipide- ja tiedelehtien liitto Kultti ry korostaa myös pienempien journalististen julkaisujen roolia. Avustuskelpoisuuden kriteerinä oleva säännöllinen ilmestyminen, erityisesti 12 julkaisukerran vaade, on näiden toimijoiden kannalta ongelmallinen. Kultti ehdottaa, että neljä ilmestymiskertaa riittäisi säännöllisyyteen.

Tuelle on myös pysyvä tarve. Pienempien julkaisuiden osalta digitaaliseen julkaisemiseen siirtymisen tukeminen olisi hyödyllistä.

Tutkivan journalismin yhdistys pitää tärkeänä, että erääksi tuen tarkoituksena on nostettu tutkiva journalismi. Tämä on erityisen olennaista paikallisten medioiden näkökulmasta, koska niillä on perinteisesti ollut resurssien vähyyden vuoksi heikoimmat edellytykset tehdä tutkivaa työtä, jolle paikallistasolakin olisi kysyntää. Tuen myöntämisen kriteereitä yhdistys pitää oikeanlaisena. Mediatukilautakunta tulee erottaa poliittisesta päätöksenteosta.

Id Versionumero

Liikenne- ja viestintäministeriö	Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki	Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto	Puhelin 029516001	www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi
----------------------------------	---	--	----------------------	--

Hannu Nieminen, viestintäpolitiikan professori, pitää tukea perusteltuna sekä hyvänä pohjana pysyvämmälle tukijärjestelmälle. Nykyinen tukitaso on pohjoismaisessa vertailussa pieni ja esitetyssä järjestelyssä koronakriisin vaikutuksiin nähden riittämätön.

Mediatukilautakunnassa tulisi olla osaamista myös kansainvälisen mediakehityksen osalta.

Riku Neuvonen, viestintäoikeuden dosentti, pitää tukea perusteltuna, mutta kooltaan pienenä. Tuki ei kuitenkaan auta perusongelmiin ja muuta sitä, että yhteiskunnan tuki journalististen sisältöjen tuottamiseen on olematon eikä useampaan vaalikauteen ole näiden ongelmien ratkomiseksi esitetty viestintäpoliittisia toimia. Tukimäärää tulisi lisätä, jolloin myös tuen vaikuttavuus olisi parempi.

Tukikriteerit ovat osaltaan tällaisille tuille tyypillisesti epäselviä, muun muassa monimuotoisuuden ja monipuolisuuden käsitteiden osalta. Näiden tulisi perustua johonkin objektiiviseen mittaristoon. Täsmentämistarvetta on siinä, millaisia julkaisuja on tarkoitus tukea. Medialautakunnan esteellisyystepäysten osalta tulisi olla selkeää menettelyä. Esteellisyydestä tulisi säätää hallintolakia tarkemmalla tasolla.

Id Versionumero

Liikenne- ja viestintäministeriö	Käyntiosoite Eteläesplanadi 16 Helsinki	Postiosoite PL 31 00023 Valtioneuvosto	Puhelin 029516001	www.lvm.fi etunimi.sukunimi@lvm.fi kirjaamo@lvm.fi
----------------------------------	---	--	----------------------	--